

ARTZIBARKO ETXE-IZENEN INGURUAN

Orreaga Ibarra Murillo
Nafarroako Unibertsitate Publikoa

0. Sarrera

Jakina denez, etxea erreferentzi mundua izan da euskaldunendako, identitate eta nortasuna osatu duena. Jendeari etxearen izenarekin ezagutzen zaio, eta baita etxe horretan bizi direnei, izen hau belaunaldiz belaunaldi ondorengoei transmititzen zaielarik. Ez da beharrezkoa etxe-izenen garrantzia gehiago azpimarratzea, gu baino lehenago izan baitira maisuki honetaz arduratu direnak eta (ik. Caro Baroja 1982).

Jarraitutako metodologia hauxe izan da: 1645. eta 1726. urteetako oikonimoak hartzea, eta gaur egungoekin alderatzea. Ia 400 urteetako diakronia hau aztertu nahi dugu, eta, aldi berean, toponimoak sailkatu eta hauen etimologian, ahal den neurrian, murgildu nahi dugu.

XVI. eta XVII. mendeetako datuak Nafarroako Artzibategitik «Sección de Estadística» delakotik hartu ditugu, 18. karpetan batzuk eta 30.ean besteak. Agertzen den izenburua hauxe izan da: «apeo de las casas, vecinos y moradores del Valle de Arce, compenso en la Merindad de Sangüesa».

Hauetaz gain, gaur egungo formak guk geuk lortu ditugu, herriz herri joan gara eta han, galdeketaren bidez urte hauetan erabiltzen diren izenak bildu ditugu. Beti adineko jendea aukeratu dugu honi buruz testigantza emateko. Era berean, lagungarria izan zaigu Artzibarko herri hauetako postariarekin izandako elkarrizketa, bera txirriandarekin herriz herri joaten baitzen eskutitzak banatzeko, eta jakina, etxeen izenak ezagutu behar zituen halaberharrez. Hauetaz gain, Orotz Betelun beste datu batzuk bildu ditugu; denak Urtasunen (1977) lanetik aterata daude, eta horiek ere baliogarriak izan zaizkigu, baina, nola lana sistematikoki aipaturiko urte horietan bildu den, azken data hauek orripeko oharretan eman ditugu. Bestalde, datuak jaso genituenean, etxe-izenaz gain, nor zen jabea eta bestelako datuak ere agertzen ziren, baina, lan honetan oikonimoak besterik ez dugu eman.

Jakina denez, ibar honetan euskara berriki desagertu da; duela hamar urte inguru hil zen azkenetariko hiztun bat, Saturnino Etxamendi, Arrietakoa. EAEL-n (215. Grabak. 1. atala) agertzen dira haren solasaldi batzuk, zeinetan Saragueta eta Arrietako berriak kontatzen dizkigun. Dena den, 1900 urtetik aurrera hasi zen haran honetan gibelamendu handia.

Artzibarko herriak XII. mende ingurukoak dira, mende honetan erabat antolatua agertzen da ibar hau, XIII. mende hasieran Artozkiko eliza —*Elizazar* deitua— eta Azparrengo jauregia —*Gazteluzar* izenekoa— aipatzen dira. Honez gain, herri anitz eta anitz jenderik gabe gelditu dira, oso nabarmena izan baita herri hauen hustuketa.¹ Hona azken mende honetan hustu diren herriak: Osa, Zazpe, Artze, Gurpegi, Asnotz, Usotz eta Muniain.

Etorkizuna ez da oso itxaropentsua ibar honetan, izan ere, Artzibarren Itoitz urtegia eraikitzen ari dira eta honek herri hauetako ekosistema desegiteaz gain, eragin nabarmena izanen du ibar honetako ekonomian, eta bizimoduan. Herriren batean etxeak uraren ondoan eraikitzen ari dira, esaterako Nagoren, baina bizimodua —hein batean bederen— turistikoa izanen da, nekazaritza eta abeltzantza gutxi gelditzen da herri hauetan.

Herri batzuetan familia bat besterik ez da gelditzen, esaterako Ekizan, eta besteetan, gazte taldeek birpopulatu dituzte herri hauek. Esaterako, *Arizkuren*, *Uli Goitikoa*, *Zanduetza* eta *Lakabe*. Artzibarrek ez du hiribururik, baina Nagore izan da biltzarrak egiteko toki; horrela zioen Madozek (1986: 38) duela mende bat:

No tiene capital, y aunque en su centro se encuentra el pueblo de Arce, las juntas se celebran en Nagore, donde hay casa para el efecto y en la misma se conserva el archivo con la bandera, tambor y armas que usaban los habitantes en caso de guerra, cuando reputándose todos soldados eran conducidos por su alcalde que era su capitán.

Bestalde, aipatu behar da zerrenda honetan ez dugula sartu Olalde, Orotz Beteluren ondoan dagoen herria, edo «La Fábrica»; herri hau beranduago eraiki zen ugalde ondoan, indar elektrikoa ustiatzeko.² Hori dela eta, dokumentazio zaharrenean ez denez agertzen, ez dugu sartu zerrenda honetan. Aitzitik, gaur egun Artzibarren ez dauden beste herri batzuk, esaterako Galdurotz, sartu dugu, XVII. mendeko «apeoan» zerrendaturik agertzen zelako. Ondoren herri hau Arriasgoiti ibarrera pasatu zen.

Hona ditugun datuak eta haien sailkapena:

1. Jabeari edo etxean bizi direnei erreferentzia egiten diotenak

1.1. Izen bereziak + *-rena*, *-ena*, *-renako*, *-ko*

Agustinena (Uritz), *Amorossena* (Orotz), *Ambrosena* (Orotz), *Andresena* (Orotz), *Ansoco* (Orotz), *Arochena* (Nag), *Arroselena* (Nag), *Beltranecoa*, *Beltranena* (Uritz), *Beltrarenacoa* (Orotz), *Jabatena* (Orotz), *Bernartena* (Nag), *Carlorena* (Azpar), *Charlesena*

¹ Hona Urtaşunek (1983: 7) dioena: “En el Libro de 1366, donde se mencionan veintisiete poblados, se dice de Urdaci, Oray, Urrobi y Uroa que no hay en ellos labrador. No figuran Uloci, Sarasu, Uli ni Arizcuren, pero ciertamente existían y eran del valle. En 1428 se dice que en los últimos treinta años se han despoblado diez aldeas: además de las cuatro antes citadas sin labradores, son Olóriz de Yuso, Olóriz de Suso, Asnós, Adaxa, Oloci, y Villanueva-Sarasu [sic]. Figuran en cambio entre los poblados Uli y Arizcuren. A estos diez desolados, cuatro antes de 1366 y seis desde esta fecha hasta 1428, hemos de añadir con toda certeza los de Eguieta o Equieta y San Martín-sar o San Martín el Viejo”.

² “Las industrias dieron lugar a la creación de un nuevo barrio a tres kilómetros del pueblo. Se llamó en tiempos antiguos *Ola* u *Olarri*, o sea *Fábrica* o *Ferrería*; después *barrio de la Fábrica* o de *Olalde* reducido en su origen, y más numeroso de 1900 al 1914, cuenta ahora treinta y tres familias” (Urtaşun 1983: 30).

(Arrie), *Clementena* (Nag), *Domenchorena* (Ekiza), *Domingorena* (Gald), *Enecorena*, *Enecoiz* (Nag), *Fernandorena* (Usoz), *Filipitxo* (Orotz), *Jacuerena* (Nag), *Jaimerena* (Imiz), *Joanesena* (Zazpe), *Joanissena* (Zazpe), *Juan de Alosena* (Nag), *Juanena* (Orotz), *Juanitorenena* (Orotz), *Juricorena* (Artoz), *Jurios*, *Juriosena* (Orotz 1803. urtea), *Lazarorena* (Usoz), *Lonsorena* (Uritz), *Loperena* (Lusar), *Luyssina* (Artoz), *Machilucasena* (Orotz), *Machilucea* (Orotz), *Machinena* (Hirib), *Maltarena* (Uritz), *Martinena* (Arriet), *Martirena* (Uritz), *Michelena*, *Menchorena* (Gorraitz), *Miguelena* (Lakabe), *Pascalena* (Azpar), *Pascoalena* (Osa), *Pedroarena* (Usoz), *Pedronekua* (Uritz), *Pedrorena* (Gur), *Remonekua*, *Remonena* (Azpar), *Sanchorena* (Nag), *Sanchotena*, *Sanchutena* (Imiz), *Simonena* (Gald), *Tomassena* (Zanduetza), *Tristantena* (Nag), *Xemeroarena* (Nag), *Xurico*, *Juricorena* (Uritz).

Bistan denez, Artzibarko oikonimo gehienek *-ena*, *-rena* atzizkia daramate, honenbestez, antroponimoak tdira. Aipatu behar da ez dagoela *-enea-z* bukaturiko oikonimorik, alegia, ez dago **Arotzenea*, **Alkateneza* eta antzekorik, ezta *baitan* bukaturikoak ere. Baina, gutxi badira ere, badira *-rena* + *-ko* eta baita *-ko* atzizkia soilik daramatenak ere: *Pedronekua* (Uritz), *Remonekua* (Azpar). Zenbaitetan, *-rena* dugu, eta lau menderen buruan, *-renekoa*. Esaterako: *Pedrorena* dugu 1645. eta 1726. urteetan, eta 2001.ean *Pedronekua* (Uritzen)

Gisa honetako oikonimoak badira Nafarroan, alegia, bi genitiboak posesiboa eta lezkukoa bata besteari jarraituz. Caro Barojak (2000: 129) esaten duen bezala, etxe-izenetan ekialdeko haranetan pertsona izenak nagusitzen dira. Era berean, aipatu behar da *-(r)ena* atzizkidunak berriagoak direla besteak baino, horrela Orpustanek dioenez, Iparraldeko pobintzietan Erdi Aroan ia ez da *-(r)ena* atzizkirik agertzen (Orpustan 2000: 251).

Izen berezi hauetako gehienak argiak dira gaurko gaztelaniarekin ulertzeko modukoak: *Sancho*, *Tristán*, *Clemente*, *Pascual*, *Martín*, *Ramón* > *Remón*, *Simón*, *Pedro*, *Luis*, *Lope*, *Carlos*, *Bernart*.

Hala ere, ilunago direnei buruz ohar batzuk eginen ditugu:

Amorossena (Orotz). *Amorosa* Erdi Aroko emakume izena da, 1285ean Iruñean agertzen dena (ik. Salaberri & Gorrochategui 2001: 182).

Arroselena (Nag) da *Arrosali* izenaren aldakia. Salaberrik eta Gorrochateguik (2001: 198) diotenez, gehienek Rosalia izenarekin lotzen dute, baina zenbaiten ustez *Ruozelin* (*broth* «ospea» eta *linda*, *lin* «ezkutua») germaniar izenetik dator. Izen honen aldaerak *Errosale* eta *Rosalía* (gazt.) dira.

Charlesena (Arrieta) *Carlos* izenaren aldakia frantsesua da hau. Honenbestez, bistan da antroponimian, behinik behin, frantsesaren eragina.

Enecorena (Nag), *Eneko* izen zaharra agertzen da, gero *Enecoiz* bihurtzen dena.

Jacuerena (Nag) *Jakue* izena, *Jakob*-en aldaera dena, anitz erabili da Euskal herri osoan, nahiz garai batetik aurrera *Santiago* nagusitu eta euskarazko izena zokoraturik gelditu zen.

Lope de Aranaz 1645. urtean, *Lope* izena latinezko *lupus*-etik sortua da eta Erdi Aroan anitz erabili da.

Lonsorena dugu 1726. urtean Uritzen, *Alonso* antroponimoaren desitxuraketan oinarrituta.

Martincorena dugu Osan 1645. urtean eta 1726. urtean *Patcorena*. Bistan denez, bi formak dira, neutroa *Martin* eta txikigarria, hurrenez hurren.

Matxito edo *Manchito* formak agertzen dira Orotz Betelun 1645. eta 1675. urteetan. Dena den, daturik zaharrenetan *Manchitorenena* (1600. urtean) (ik. Urtasun 1973:

334) agertzen da. Gure ustez, *Matxin*-formatik heldu dira, eta hau, *Martin* izenaren hipokoristikoa da. *Machilucea* ere 1633. urteko etxe-izena da eta Orotz Beteluko toponimoa. Era berean, *Machilucasena* dugu (Orotz), *Matxin* eta *Lukas* izen berezietz osatua.

Maia etxe-izena dugu Orotz Betelun mende honetan. Maia da Amaiurko herriaren izena eta horrezaz gain, Mendaro eta Mutrikuren arteko mendatearen izena.

Michelena dugu Gorraitzen 1645. urtean eta gero *Menchorena* 1726.ean; gure ustez, bigarren hau izenaren desitxuraketa da, eta transkripzioaren akatsa. *Mitxel*, *Mikelen* hipokoristikoa da.

Pellaycena dugu Gorraitzen 1645. urtean, gero 1726. urtean, *Pellorena* izanen dugu, baina ez dirudi bata bestearen eratorria denik. Lehenengoak *Pelai*, *Belai* antroponimoarekin du erlazioa, Isaban «El portillo de Belaiz» eta Erronkarin ere «Faja de Pelai» ditugu.

Sabat Erdi Aroko izena da, 1539an, esaterako, *Frai Sabat* testigatzen da. Nafarroan ere franko ibili zen XVI. mendean, Aezkoan *Xabat* izena dugu eta Orotzen *Jabat*. Urtasunek testigatzen duenez 1615. urtean *Jabatena* dugu eta 1695. urtean «Libro de Difuntos» delakoan, *Xabatena*. Guk *Xabatena* 1645. urtean aurkitu dugu eta 1726.ean *Jabatena*. Beraz forma frikatua eta belarea txandakatzen ziren garai honetan. Honezaz gain, aipatu behar da *Jabatena* etxe-izen bat baino gehiago agertzen direla Orotz Betelun.

Xemero, *Xemerot*. Nagoren dugu *Xemeroarena* (1645) eta *Jemerorenea* 1726. urtean. Bada *Semeron*, *Semenco* eta *Semenso* izen bereziak XII. mendean, XIII. menderako *Semero* eta *Semerot* agertzen zaizkigu (ik. Irigoyen 1994: 257). Salaberrik eta Gorrochateguik dioskutenez, forma hauek loturik daude *Seme* hitzarekin, eta *Semenko*, *Semeko* formak aurkitzen ditugu XII. mendean.

Xurio, Erdi Aroko izena da, *Txurio*-ren aldaera eta oraingo *Jurto* deituraren sorburua, 1489an Oñatin agertzen dena.

1.2. Izen bereziak soilik

XX. mendeko etxe-izenetan bereziki izen berezi anitz agertzen dira, kasu hauetan euskararen galerarekin batera, *-rena* atzizkia galdu da. Ondorioz, izen berezi asko gelditu dira etxe-izentzat eta, denak erdaraz. Honenbestez, ez dute interes handirik erakusten. Hona adibide batzuk: *León* (Espozt), *Juantxo*, *Petra* (Osa), *Rufino* (Osa), *Florencio* (Gur), *Pello* (Gor), *Cervantes* (Gor), *Filipitxo* (Orotz), *Juan León* (Orotz).

1.3. Abizenak + *-rena* edo abizenak soilik

Etxe-izen anitz eta anitz, jakina denez, deituretan oinarritzen dira. Baina hau, bi norabidetako bidea izan da, etxeak eman dio izena jabeari eta jabearen abizenak ere eman dio etxeari. Hau dela eta, batzuetan zaila suertatzen da zein den lehenengoa esatea. Hemen ditugu batzuk abizen bihurtu direnak, baina jatorrian, toponimoak edo antroponimoak zirenak: *Arcelus* (Orotz), *Arriola* (Orotz), *Erneta* (Orotz), *Garciarena* (Artoz), *Jasso* (Orotz), *Putzan* (Orotz), *Puxan*, *Puxantenea* (Arrieta).

Badaude etxe batzuk *Inda* (Arrie), *Bizkai* (Arrie), *Iribarrena* (Sarag), toponimoak direnak eta etxea non eraikia dagoen esaten digutenak. Beste kasu batzuetan, ordea, abizen bihurtu dira: esaterako, «De los de Uribarren», «Joan Miguel de Irigoyen» (Nag), etab.

Arcelus. Orozko abizen ezaguna da, Mitxelenak erakusten duenez, *hartza*, (*h*)artze forma dago horren azpian, «pedregal» adierazten duena + *luze* atzizkia.

Arriola (Orotz), harriz egindako *ohola* da hau, baina abizena, kasu honetan.

Garciaarena (Artoz), Mitxelena Luchaireren teorian oinarrituz, «Hartz» forma dago-keela oinarrian esaten du, gerora *Garceiz* eman duena.

Jaso abizenean *jats* dugu oinarrian, «sorgo común»: *Jatxou, jatxu* (Jaso). *Jats, iats* no es sino una var. disimilada de *isats* (Mitxelena 1973: 111).

Puxan ere (Arrieta), *Puxantena* *Pujano batetik etorriko litzateke, *-no* atzizki iluna duela (ik. Mitxelena 1973).

1.4. Lanbidea adierazten dutenak

Etxe-izen hauetan lanbide ohikoenak agertzen dira: *Arotza, Sastrea, Argina, Dendaria, Danborina*. Badaude erdaraz ere: *Pelaide, Zapatero, Carretero, Merino, Pastor, Tejedor, Arcidiano, Cirujano*. Sail honetan zaila da lanbidea eta estatus sozialen arteko muga zedarritzea, *Apeza, Soldado* eta antzekoetan gertatzen den bezala, baina nola lan horrek estatus bat ematen zien, horregatik sartu dugu hemen.

Apezarrarena (Orotz), *Apezarena* (Arrieta), *Arguinarena, Arguinarenecoa, Arginerena* (Hirib), *Arochena* (Hirib), *Arozteguicoa* (Orotz), *Aunchain* (Orotz), *Barberena* (Uritz), *Bastero* (Orotz), *Cantero* (Nag), *Çapatero* (Nag), *Carpintero* (Nag), *Carretero* (Nag), *Casa pastor* (Nag), *Damborin, Damborinena, Dambolinena* (Orotz), *Del Arcidiano* (Artoz), *Dendari* (Orotz), *Herrero* (Artoz, Orotz), *Llallecarrarena* (Orotz), *Maestra* (Nag), *Merino* (Uritz), *Merioarena* (Nag), *Mutillarena* (Lusar), *Pelaide* (Azpar), *Sastrearena* (Artoz, Orotz), *Sastrechiquito* (Orotz), *Secretario* (Nag), *Soldadarena* (Orotz), *Soldadarena-Soldarena* (Gald), *Tecedor* (Nag), *Tejedor* (Hirib), *Cassa de Zirujano* (Nag).

Apezarrarena. *Apez* + *zahar* dugu oinarrian. Kasu batzuetan, «zaharra» da izenondoa: *Ilegilea* + *zar* > *Llallecarrarena* Orotzen. Izen hau maiz erabili izan da Erroibarko etxe-izenetan ere, Mezkititzen *Llallarena* etxea dugu.

Aunchain (Orotz). Forma hau *ahuntz* + *-zai* formatik heldu da.

Barberena (Uritz, Orotz). «Barbero» erdal izen eta lanbidetik dator; jakina denez, «barberoak» ziren «cirujano» gisako batzuk.

Danborinena (Orotz), danbolinak egiten zuenaren lanbidea adierazten du.

Del Arcidiano (Artoz). Erdal «arcediano», elizetako autoritatea.

Merioarena etxe-izena dugu Nagoren eta *Merioarena* Uritzen, argi dago «merino» edo «alguacil» dagoela horren azpian.

Mutillarena (Lusar) «la del criado».

Soldadarena (1645) - *Soldarena* (1726) dugu Galdurotzen, kasu honetan kategoria soziala adierazten du, aurrekoan bezala. Etxe-izen hau agertzen zaigu Erroibarko Aintzioan ere, gaur egun *Xolda* ahoskatua.

1.5. Izengoitiak

Sail honetan sartu ditugu etxe-izentzat izengoiti bat dutenak: *Aizaria* (Orotz), *Arrotza* (Orotz), *Faleco* (Orotz), *Guixon, Guisonena* (Orotz), *Lujea* (Uritz), *Luzea* (Lusar), *Macurra* (Orotz), *Perrin* (Orotz), *Tentemonico* (Orotz), *Txipas* (Orotz), *Txirula* eta *Chirueta* (Orotz), *Ttimittiti* (Azpar).

Aizaria (Orotz) forma agertzen zaigu Orotzen, ez dakigu *Azeriaren* desitxuraketa ote den, horrela balitz izengoitia litzateke, dudarik gabe. Antzekoak ditugu Larrasoafian, *Asariarena* dugu 1677. urtean Larrasoafian, azariaren itxurarengatik edo.

Arrotza etxe-izena agertzen da Orotzen, baina, *Arozarena* ere badugu 1779. urtean dokumentatua, honenbestez, *Arrotza*-ren desitxuraketa izan daiteke edo *arrotza* «el de fuera, extranjero» ere bai.

Lusarretan *Luzea*, *Luxearena* (1645)³ etxe-izenak ditugu, Saraguetan ere *Lujea* dugu. Uritzen Casa *Lujea* dugu, forma belarez ahoskatua, eta *Lujea* ere badugu Artozkin, 1726. urtean *Lujiarena* zena. Mitxelena dioenez (1973: 124), *Lucea*, *Luzea* «es un sobrenombre y apellido navarro del siglo XIV». Pentsa liteke etxearen deskribatzailea izatea, baina, ez dirudi oso zuzena dela iritzia hau. Uritzen mende honetan testigatzen da izen hau. Gaur egun, izen hau daraman etxea luze xamarra da, baina ez da besteengatik asko aldentzen. Honenbestez jabearen kalifikatzailea ematen du. Mugartzak ere (1995: 115), sorgin baten testigantza ematean Idoatek bildutako XVI. mendeko dokumentu batean oinarrituz, horrelaxe dio: «...y que dichas palabras formales que les decía la dicha *maria Lucea* esta que depone sobre el renegar. Salaberrik (1995: 165) ere dakar izengoiti bera Lizarraldean «Viña de Joanes *luzea* de muez».

Asarre forma 1779. urtean agertzen den izengoitia da, itxura denez. Mitxelena, dena den, *Hasserretegui* ematen du toponimo gisa.

Faleco, *falea* + *-ko* atzizkiaz osaturiko izengoitia ematen du, «cencerrito» adieraziko luke.

Guixon, *Guisonena* (Orotz), gaurko oikonimoak dira, eta *gizon* formaren aldaera txikigarriak.

Macurra (Orotz), mende honetakoa da, «torcido, encorvado» edo horrelako zerbait adierazten duen izengoitia da.

Perrin (Orotz), izengoiti itxura du, *-in* bukaera erabiltzeko joera honek izengoiti ugari ematen ditu; *kaskin*, *muxin*, *zurrutin* eta antzekoak biltzen ditu Salaberrik (ik. Salaberri 1995: 155).

Tentemonico etxe-izenak izengoiti itxura du, *-ico* gaztelaniazko atzizkiarekin edo *-ko* euskarazkoarekin, hasierako zatia «tente» delarik. Gaztelaniazko *tentemozo*, eta aldaera hipokoristikoa den *tentemocico*-ren desitxuraketa izan liteke *tentemonico*.

Timittiti (Azpar) Azparrengo gaurko oikonimo hau hipokoristikoa da eta izengoitia ziurrenik.

Txirula, *Txiruela* (Orotz). Izengoiti baten itxura du, euskarazko «txirula» adieraziko luke.

Txipas (Orotz). Izengoiti itxura dauka, kontuan har gaztelaniaz *chipa* «bermejuela» dela.

1.6. Txikigarriak dituzten izen bereziak

Anchicorena-Anchico (Orotz), *Ansocorena*, *Anchoco* (Orotz), *Aurchorena* (Nag), *Garchotena* (Nag), *Giltorena* (Zazpe), *Juancorena* (Orotz), *Juanitorena* (Orotz, Artoz), *Juantxo* (Espoz), *Machintorena* (Orotz), *Martincorena* (Osa), *Martinotena* (Osa), *Paticorena* (Osa), *Patit* (Azp), *Xurico* (Uritz).

Jakina denez, etxe-izenetan maiz erabili dira hipokoristikoak, bai bustiduraren bidez bai eta atzizkien eransketaren bidez. Nahiz hauek izen bereziak + *-rena* egitura segitzen duten, sail honetan sartu ditugu atal berezi bat eginez. *Garchotena* (Nag) *Gartxot*, *Gar-*

³ Saraguetan 1645. urtean: «Otra casa vecinal llamada *Luxearena*, cuyo dueño es Joanes de Cilveti jurado y prior». 1726. urtean, ordea, hau agertzen da: «Casa de Luzea, y en ella vive Martin de Zilbeti».

ziaren hipokoristiko zaharra da. *Giltorena* dugu 1645. urtean Zazpen, eta 1726. urtean *Siltorena*. *Gil* edo *Xil* abizenak + *-to* txikigarriarekin. Bistan denez, *-ko* atzizkia orain baino maizago erabiltzen zen, *Antso* > *Anchoco*, *Ansoco*, *Anchico*, *Martin* > *Pattiko*, *Martincorena*, *Xurio* > *Xurico* eta *Juan* > *Juanco* izen bereziei erantsita. Hala ere, *-txo* atzizkia ere eransten da: *Juantxo*, *Aurchorena* (Nag).

Azparrengo gaurko izena den *Patit* ere, *Batit*, erdal *Bautistaren* aldaki txikigarria da, Erroibarko Bizkarreten oikonimo bera dugu eta. *Patikorena* hori *Martin* izenaren txikigarria da Erroibarren oso arruntak dira egun arte behintzat, *Patin*, (A)*Patin* eta *Pattin* aldaerak.

-To atzizkia ohikoa da izen nahiz abizeni erantsita: *Gil-to*. Eta *-ot* atzizkia ere bai: *Martinotena* (Osa) etxe-izenean bezala; antzekoa da *Juanikot*, *Juanen* hipokoristiko zaharra.

1.7. Pertsonaren ezaugarriak

Apezarrarena (Orotz), *Burugorri* (Orotz), *Ederrarena* (Lakabe), *Ezquerria* (Orotz), *Gorriarena* (Artoz, Lakabe), *Gorrierena* (Orotz, Gor), *Indarrandi* (Orotz), *Juanes Çuria* (Orotz), *Llallecarrarena* (Orotz), *Machilucearena* (Orotz) *Miguelandi* (Orotz), *Sastrechiquito* (Orotz), *Zuria* (Orotz).

Atal honetan jabearen ezaugarriak edo kalifikatzaileak agertzen zaizkigu. Kasu batzuetan, pertsona izena + izenondoa: *Machilucea*, *Juanes Curia*, besteetan lanbidea + izenondoa: *Sastrechiquito*, *Apezarrarena*, *Llallecarrarena*. Azkenik, izenondo bat soilik agertzen da: *ezkerra* «zurdo» edo *gorria*, *ederra*.

Kasu batzuetan «zaharra» da izenondoa: *Llallezarrarena*, *Apezarrarena* ditugu; beste batzuetan, *txuria*, *txikia*, *handia*, *luzea* etab. ditugu. *Txuri*, *Xurio*, *Xuri* eta *El Blanco* ad-jetibo ohikoak ditugu (Ik. Salaberry 1995: 154).

Burugorri (Orotz).⁴ Mitxelena (1972: 97) *gorri* bildu zuen 1284. urtean eta horrelaxe dio: «Entre las acepciones secundarias figura, desnudo, pelado. Domingo *Burugorri*, Navarra 1284». Orotz Betelun *Burugorri* etxea dugu 1678. urtetik hasita.⁵ Gisa honetakoa da *Juangorriarena* (1645, 1726 Espotz).

Gorria eta *Gorrierena* etxeak erruz agertzen dira Artzibarren izenondo bezala. Artozkin: «De Miguel *Gorria* 1726» dugu. Orotz Betelun *Jaungorritz* 1645. urtean eta *Gorrierena* 1726.an ditugu. Artozkin *Gorriarena* dugu 1645. urtean eta 1726.an, eta azkenik, *Gorria* etxea dugu Lakaben.

Indarrandi (Orotz). Izen honek ez du azalpen handirik behar: *indar handia* duena.

2. Etxearen ezaugarriak deskribatzen dituztenak

2.1. Etxearen alde deskriptiboak

Abadia (Nag), *Arozteguia* (Orotz), *Capellania* (Orotz), *Dorrocoa* (Ossa, Uritz, Gald), *Echandia* (Ariz), *Echebelcha* (Artoz), *Echeberri* (Azpar, Artoz), *Echeberrikoa* (Nag), *Erri-*

⁴ (1726. urtean): «Casa de Burugorri y en ella vive el dicho Lope de Cabe, su dueño».

⁵ Salaberryk ere (1995: 163) testigatzen du baina aurretik «dicho» agertzen da, horrek adierazten du izengoitia estatusa: «Joanes de etulayn dicho burugorri vez[in]o del lugar de etulayn».

cochea (Nag), *Estanco* (Nag), *Jauregui* (1779 Orotz), *Gauregui* (Arrieta), *Jaristegui*, *Asetegui*, *Axetegi* (Imiz), *Molino farinero* (Nag), *Oraicoa* (Orotz 1785), *Palacio* (Arrieta, Imiz, Gurpeg), *Palacio de Yuso* (Orotz), *Taberna* (Orotz), *Txarrekoa* (Uritz).

Sail honetan etxearen deskribatzaileak sartu ditugu eta baita etxeek betetzen duten funtzioa adierazten dutenak ere. Artzibarren, bistan denez, urriagoak dira etxe-izen hauek eta *-rena* atziki-dunak nagusitzen dira, baina badira. Hau dela eta honakoak ditugu: *Jauregui*, *Palacio*, *Palacio de Yuso* eta antzekoak, batzuk euskaraz eta besteak erdaraz, denek leku-kokapena adieraziz.

Badugu *Mendistegui* (sic) etxea 1726. urtean, orain *Mendeztegi* bihurtu dena Saraguetan. *Mendis* + *tegi* proposa genezake, baina zaila suertatzen da *Mendi* izena atzizki horrekin lotzea. Gure ustez, *Mendez* + *tegi* baten aurrean gaude, *Mendez* abizena delarik. Orpustanek (2000: 254) aurkitzen ditu *-tegi* atzizkia izen eta izengoitiei erantsita: «en composition avec *-tegi* «demeure» et *-etxe* «maison» à Urrugne 1598 *sendateguy* «le sain, le fort» (employ comme surnom médiéval 1110 *garcia sendoa*). *-Egi*, *-tegi* atzizkia lehen izenekin azal daiteke: *Apalategi* bera, *Apala* emakume izena baitzen, gizon izena ez ezik, edo *Frantxistegi*, baina, egia esan, ez da oso usaiokoa. Orpustanek ere (2000: 124) bi oikonimo hauek aurkitzen ditu: *Carlestegi* eta *Bascotegui*. Alta, ohikoagoa da *-tegi* atzizkia lanbideari eranstea, *Aroztegi* eta *Aroztegui* Orotz Betelun 1645. urtean eta *Apeztegui* (1645. eta 1726. urteetan Saraguetan). Jakina denez, *-tegi* eta *-aga* atzizkiak lokatiboak dira, eta *Apeztegui* kasuan bezala, batzuetan oikonimo horrek etxe bakar bat dagoela, adierazten du.

-Eta atzizkia ez da oikonimian maiz agertzen, toponimoak osatzen ditu eta hortik abizenak: *Mugeta*,⁶ *Zabaleta* eta *Larrañetacoa* kasuetan bezala.

Beste kasu berezi bat ere badugu: *Jaristegui* > *Asetegui* > *Axetegi* etxe-izena Imizkotzen. *Jaristegi*-ren protoforma *Jaun* + *etxe* + *-egi* litzateke. Honetaz gain, *Jauregi*-tik eratorrikoak ugariak dira: *Jauregui*, *Jaurgoien*, *Jaurbeitia*, *Jaureguiybeere*, eta *Jauretxe*. Ohar bedi, bidenabar, «jauregiak» gauza ezberdina izan direla iparraldeko probintzia bakoitzean. Orpustanek dioenez (2000: 129), Zuberoan jauregiak ez ziren etxe-nobleak, orokorrean *domec* etxeak izaten dira gaskoiez. Nafarroa Beherean, ordea, noblezia estatusa dute eta, azkenik Lapurdin frantsesen etxeak dira. Artzibarko jauregiak, ordea, «palacio de armas» deiturikoak edota aitonen semeen etxeak izaten dira. Orotzen baziren bi, *Yuso*-koa⁷ eta *Suso*-koa, Orozko *Ximénez* familia noblearena.

Artzibarren honako herrietan ditugu jauregiak: Artzen, Uritzén,⁸ Arrietan bi (*Marterenakoa* eta beste bat), Azparrenen bat (XIII. mendeko elementuak dituena), Artozkin bi, batek XIII. mendeko elementuekin, Ekizan beste bat, Imizkotzen beste bi, bat Iriarte familiarena. Gurpegikoa aitonen semeena zen, 1428 aurrekoa, Osakoak atari gotikoa du, eta XV. mendekoa zen.

⁶ Azken urte honetan horrela agertzen da: “La de Mugueta y no se allaron más casas vecinales en el lugar”.

⁷ “Desde tiempos muy remotos existían en Oroz-Betelu dos palacios. El principal era de los Oroz o palacio de Yuso, situado cabe la casa Jáuregui, junto a Urniza. Se conserva parte de él, con un primer piso, saeteras, mirillas y puerta superior al patio” (Urtasun 1983: 28).

⁸ “Es el pueblo que ha conservado mayor número de estos edificios medievales, dadas su venerable antigüedad y grandeza hidalga de sus hijos. Dos palacios con sus torres. El más antiguo, el originario de los Uriz famoso, de primera mitad del XIII, mutilado y acosado por posteriores edificaciones adjuntas, conserva su pequeña torre, parte de los muros y puerta de transición” (Urtasun 1983: 23).

Hainbeste etxe noble izanik, *Jauregi*-ren kide erromantzea agertzen da behin baino gehiagotan idatzirik, horrela *Palacio* etxe-izenak badira Arrietan, Imizkotzen eta Gurpegin eta Orotzen *Palacio de Yusso*. Bestalde, *Etxeberri* oikonimoa arrunta da ibar honetan ere. Oikonimo hau dela eta, ez da jakiten egiazki (cf. Orpustan 2000: 127) jabe berri bat joan zelako bizitzera edota etxearen birmoldaketaren ondorioz jarri zitzaion izen hau.

Oraicoa (Orotz). Etxe izen honek noiz egina zen adierazten du, gure ustez «oraingoa, gaurkoa» hemengo hizkeran *oraikoa* esaten dena. *-Koa* daramaten beste etxe-izenak badira, *Dorrocoa* dugu Osan eta Uritzen, (< *dorrea* + *-koa*), eta gero bokal asimilazioa, eta azkenik, *Txarrekoa* dugu, *txarra* kalifikatzailea duena.

2.2. Leku-kokapena

Berecoa (Ekiza), *Berocoa* eta *Veiticoechea* (Gor), *Beyticoa* (Urdirutz), *Gortari*, *Gortaricoa* (Orotz), *Bixkai*, *Vizcaya* (Arrieta), *Cubiatea* (Orotz), *Dorrecoa* (Gald), *Echabarren* (Orotz), *Elizari* (Artoz, Orotz), *Ezpeleguia* (Uritz), *Amador de Ezpelegui* (Nag. 1726). *Hualdecoa* (Orotz), *Garaicoa* (Uritz), *Inda* (Arrie), *Iribarren* (Orotz, Uri, Asnoz Artoz), *Irigoyen* (Orotz, Azparren, Garaycoa (Ossa, Zazpe, Lusarreta), *Iturri* (Espoz, Orotz), *Goyticoa* (Urdi), *Larraintecoa* (Orotz), *Martin de Lizalde* (Nag. 1726), *Lusarreguia* (Orotz), *Recaldecoa* (Orotz), *Ybarrena* (Artoz), *Yriarte* (Orotz), *Zabaleta* (Orotz), *Zokokua* (Uritz),

Bizkai «malda» da. Arrietako etxe hau, hain zuzen ere, bizkar batean eraikia dago, 1645. urtean «casa *Vizcaya*» bezala dokumentatzen da. Honenbestez, oikonimo honek kokapena adierazten du.

Çocaya etxe-izena agertzen da Lakaben 1645. urtean. Izen hau Baztango herri baten izena dena, jatorri ilunekoa da, eta XVI. mendean agertzen da dokumentaturik (ik. Belasko 1996: 436), *-ya* atzizkia iluna duela esaten du.

Elizari (Orotz) ere «Eliza ondokoa» adierazten duen etxe-izena da, 1645. urtetik aurrera dokumentatua, gero abizen ezaguna bihurtuko dena.

Gortaricoa 1676. urtean agertzen zaigu Orotzen. *Gorta*, *korta* dago oinarrian «ikulu» + *-ri* atzizkia hurbiltasuna adierazten duena: *Gortari*.

Ibarrola (Arrieta), kasu honetan toponimoan oinarritutako abizena da, «Juan de Ibarrola» 1726 Arrieta. *Ola* «burnia lantzeko tokia», hartaz, ibar batean egindako ola da hau.

Inda etxea dugu Arrietan, berez, *inda* «bidexka, bide-zidorra» da, cf. *dinda*, *Indarena* bezala agertzen da 1726. urtean, gaur *Casa Inda* esaten zaio. Artozkin ere «de Martin de Inda» (1645) dugu eta baita «Casa Inda» ere 1726. urtean.

Iturri etxea dugu Orotzen, 1645 urtetik gaur arte, argi dago kokapena adierazten duela.

Hualdecoa (Orotz), 1645. urtean, *ugalde* < *ur-alde* toponimoan oinarritua, eremu honetan ugaldea «ibaia» da, eta Artozki ugaldearen ondoan dago. Antzekoak ditugu Artozkin: *La de Hualde* (1645) eta *Ugalderena* (1726).

Iriarte, *Iribarren*, *Iribarren*, *Uribarren*. Abizen hauek *hiri* forma dute oinarrian eta gero *arte* atzizkia, *hiri* + *artean* edo *barren*, edo *goien* dagoena (*Irigoyen* 1645 Orotz). Oikonimo hauek 1645. urtean dokumentatzen dira Orotzen, honenbestez etxe-izenak direla uste dugu, gainera, askotan jabeak beste abizen bat dauka.⁹

⁹ «Otra casa vecinal llamada la de Iribarren y Artozquy cuyo dueño es don Antonio de Esain, vive de casera una viuda pobre».

Landibar (Hirib), landa-ibar toponimotik eratorritako etxe-izena.

Larrañetacoa (Orotz 1883) eta *Larrañeta* 1635. urtean. Larrain batean eraikitako etxea, dudarik gabe.

Larrea dugu 1645. urtean eta *Larrearena* 1726.an Zazpen, argi dago kokapena adierazten duela, larre batean egindako etxea.

Lusarreguia (Orotz Betelu 1645)¹⁰ etxe izena dugu Orotzen, nahiz gero desagertzen den. *Lur-zahar-hegia*-tik eratorria da ziurrenik. Aintzioan ere *Lusarreo*a (1644) agertzen da, gaur *Lusar* esaten zaiolarik.

Egi atzizkia agertzen da etxe-izenetan: *Arregui* (1645. Orotz), *Arreguicoa* (1803. Orotz), < *harri* -*egi*. *Ezpeleguia* (Uritz) < *ezpel* - *egi*. Jakina denez, eta Mitxelenak (1973: 80), dioskunez: «-egi "suf. local" es muy frecuente en apellidos, unido muchas veces a radicales poco claros. Es indudable que a veces tiene un sentido especializado de "casa, vivienda: v. *jauregi*"».

Mugueta (1645 eta 1726), Zazpeko oikonimoa da, *Muga* + *-eta* lekuzko atzizkiak osaturikoa. Muga eraikitako etxea ziurrenik, gero, Arizkurenen badugu *Andrés de Mugueta* 1726. urtean. Kasu honetan, *Mugetakoa*, Longidako herrikoa izanen litzateke jabea.

Recaldecoa, *Recalde* (1726) (Orotz). Hau ere toponimo batetik eratorriko abizena da: *erreka* + *alde* formatik eratorria, baina kasu honetan etxearen kokapena adierazten du.

De Rota dugu 1726. urtean Orotz Betelun, *Errota*-tik eratorritako *Rota* abizena, bokal protetikorik gabe.

Zabaleta (Orotz). Oikonimo hau mende honetan agertzen da. *Zabal* + *-eta*-tik eratorria, leku zabala adierazten duena.

Oikonimo hauek etxea non dagoen kokatua adierazten dute. Esaterako, *Barren* daukaten etxe-izenek «parte baja, la de más adentro» adierazten dute, hemendik datoz *Echabarren* (Orotz) eta *Iribarrena* ere (Sarag). *Hiri* hitzak, jakina denez, ez du zertan gaurko hiriaren parekoa izan, Orpustanek dioenez:

Le mot *iri* qui nomme des centaines de maisons avec sons sens premier de «domaine rural» avant de prendre celui de «ville, agglomération» avec la même évolution sémantique qui fait passer de la villa romaine à la «ville» romane reconnaissable dans des noms comme *iriarte*, *irigarai*, *irigoien*, *iriberri* (Orpustan 2000: 145).

Beste batzuetan non dagoen kokatua etxea ikusten dugu: larrain batean, *Larrañeta*, zubiaren atean, *Zubiatega* (Orotz).

Gorraizen *Garaycoa* «goikoa» eta *Berocoa* ditugu 1645. urtean, «Beherekoa» nire ustez, eta 1726. urtean *Veiticoechea* agertzen da. Gure ustez, izen berberaren aurrean gaude. Antzekoak oso arruntak dira. Lusarretan, Hiriberrin eta Osan ere *Garaico*, *Garaicorena* etxeak ditugu. Ekizan ere *Garaicoa* eta *Berecoa* daude eta Urdirozen *Goyticoechea* eta *Beyticoechea*.

Bestaldetik, *-ko* atzizkia loturik joan daiteke beste zenbaitekin: *Dorrecoa* (Gald), *Zokokua* (Uritz), zenbaitetan tokia adierazten du eta beste batzuetan kalifikatzailea da, kasu honetan bezala: *Txarrekoa* (Uritz), «txarra» kalifikatzailetik eratorria: «txikia» adiera duena. Saraguetan 1645. urtean *Mendigacha* dugu, *gaitza* adjetiboak adierazten

¹⁰ "Item otra casa vecinal llamada *la de Larrañeta*, cuyo dueño es Joanes de Huarte".

du «handia edo neketsua», baliteke mendi honetan egindako etxea izatea. Izaban ere auzo baten izena da, 1566. urtean López-Mugartzak (1995: 141) esaten duen bezala «en el barrio llamado *mendigacha*» baina kontuan izan behar da *Mendigacha* abizen bezala ere agertzen dela XVI. mendean, López-Mugartzak orrialde berean orripeko oharrean zioen bezala: «Abizena bezala ere: 1564.06.04: Testamento de Sancho mendigacha bezino dysaua».

Azkenik, *Martin de Lizalde* dugu Nagoren 1726. urtean; argi dago *Eliz-alde* da-goela.

3. Toponimo nagusiak eta jentilizioak

Atal honetan, hurbileko herrien izenak agertzen dira etxe-izenak osatzeko. Kasu hauetan herriaren izenari, *-rena* edo berorren aldakiak eranstean zaizkio.

Ardaichena (Gald), *Arrietarena* (Osa) *Çenborayqua*, *Zenboriena* (Lakabe), *De Alçuça* (Nag), *De Equiza*, *Equizarena* (Orotz), *De Gorrayz* (Orotz), *De Itoiz* (Nag), *De Lacabe* (Orotz), *De Usoz* (Nag), *Ezpoचना* (Nag), *Gardorena*, *Gardurena*, *Casa Garde* (Lusar), *Gardorena* (Arriet), *Gorraizena* (Artoz), *Juana de Izco* (Orotz), *Juandorazena*, *Juan de Orotz* (Orotz), *Juan de Orradre* (Artoz), *Meozenecoa* (Gald), *Ordoचना* (Orotz), *Oricañena* (Orotz), *Urdirozena* (Gald), *Urnizarena*, *De Urniza* (Uritz), *Urniza* (Orotz).

Etxe-izen hauek inguruko herrietako izenak daramatzate, gehienei *-rena* atzizkia erantsi zaielarik. Honen bidez, argi ikus daiteke nongo jendea etorri zen Artzibarrera bizitzera, zein ibarrekin zuen harreman gehiago etab. Suposatzekoa denez, jende gehiena Artzibar bereko beste herrietatik etortzen zen: *Ezpoचना* (Nag) «Espotz», *Juanes de Oroz* (Nag 1645), *Joan dorazena* (1645 Orotz Betelu), *Beltran de Saragüeta* (1726 Orotz Betelu), *Juanes de Lacabe* (1645 Nag), *Arrietarena* (Osa 1726). Alta, badira Erroibar-koak ere: *Urnizarena*, *De Urniza*,¹¹ *Ardaichena*. Kasu hauetan «De Urniza» agertzen da, ez dakigu ziur jentilizio bat ote den, *Urnizakoa* dela jabea adierazten du, edota notarioak «Del de Urniza» ez ote zuen jarri behar. Eta beste ibar hauetakoak, Esteribarkoak: «Lancaroz de Sarasibar (Artze 1645)»; Egueskoak: *de Alzuza*; eta Arriasgoitikoak ere: *Çenborayqua*, *Zenboriena*, *de Juan de Unziti* (Nag). Longidakoak: *Meozena*, *Meozenekoa* (Gald), Litzoain ibarrekoak: «De Janariz». Erromantzatukoak: «de Juana de Orradre», Aibarkoak: «de Juan de Izco» denak Artozkin.

Azkenik badira urrutiagokoak ere: Erronkariko Garde herrikoak (*Gardurena* 1645 > *Casa Garde* 1726 > *Gardorena* 2001). *Gardorena* Lusarretako etxea da gaur, eta baita Arrietako etxea ere, baina 1720. urtean *Casa Garde* agertzen da, honenbestez ez dago dudarik zein etimologia dagoen honen jatorrian.

Herri izen anitzei *-(r)ena* atzizkia eranstean zaie. Horrela, *Ardayचना* (Gald), *Arrieta-rena* (Osa), etabar honen adierazleak dira. Baina, azkenean herri hauek antroponimo bihurtu ziren, kontuan hartzen badugu *-rena* atzizkia daramatela, bestela ezinezkoa litzateke. Baina, zenbaitetan, *-ko* nahiz *-rena* atzizkiak erabiltzen dira, inolako desberdintasunik gabe: horrela dugu *Çenborayqua* edo *Zenboriena* Lakaben.

¹¹ "Item otra cassa vecinal llamada la de Urniza, cuyo dueño es Adrian de Urniza" (Orotz 1645).

Erdarazkoek *-de* daukate: *Juana de Izco* eta *Juan de Orotz*, etab, *Joanes de Imizcoz* (Azparen 1645), *Lope de Aranaz* (1645), *Joanes de Lacabe* (Nag. 1645). Denek jentilizioa adierazten dute. Batzuetan ez da pertsona izena ere agertzen: «cassa de Itoiz» (Nag. 1726). Besteetan Arizkuren bezala, etxe bakarra dago 1645. urtean eta jabearen izena da «Pilar de Arizcuren», argi dago herriak ematen diola izena jabeari. Badira batzuk desagertutako herriei erreferentzia egiten diotenak, esaterako, *Juan de Alosena* (1726. Nagore). *Aloz* Longidako herri bat zen (ik. Madoz 1986: 18), 1845. urtean etxe bakar bat zuena.

4. Etimologia iluneko oikonimoak

Badaude batzuk etimologia ilunekoak direnak:

Acoto (Orotz), *Acecarena* (Uli), *Burruarena* (Uli), *Cocochena* (Orotz), *De Ecarre* (Orotz), *Malta* (Uritz), *Ordochena*, *Pardiola* (1726), *Parriola* (2001) (Hiriberri), *Cidarrena* (Orotz), *Osmochena* (Orotz), *Porkaxo* (Hiriberri. 1774. urtea), *Suscalena*, *Xuskkal* (Lacabe), *Chinarena*, *China* (Uritz), *Chuplitena* (Orotz), *Papachena* (Orotz), *Zertelo*, *Zertelo* (Orotz).

China (Uritz eta Nagore). Bada «casa *Chinarena*» Uritz 1726. urtean eta urte berean «Casa de China» agertzen da Nagoren «y en ella vive Juan de Ibarrola su dueño». Iluna da etxe-izen honen etimologia, antroponimoa da itxura guztien arabera. Antzekoak ditugu Aietxun (Urraul): *Chinalde*, eta *Chineleeria*, baina hauek «dilista» hitzari egiten diote erreferentzia. Data horretan bertan *Chinetena* dago Sunbillan (*China* + *-et?*?), itxura guztien arabera, antroponimo batean oinarritu oikonimoa da hau. Mugaritzak *Errekaxineta* toponimoa bildu du Erronkarin, *china* «zikina, urdea» delarik, Azkuerentzat ere *china* «zikina» da, baina zubereraz.

Chuplit etxe-izena dugu 1726. urtean Orotzen, izen adierazkorra ematen du, izen-goiti baten itxura du, baina zaila da hau frogatzea.

Cocochena (1726) etxe-izena «kokotxa» izenetik eratorritako izengoitia dateke, alegia *Goikoetxea* etxekoa zenari *Kokotxekoa* deitu izan zaio, eta hortik *Kokotx* izengoitia + *-rena* atzizkia. Anizen «Kokotxeko borda» dago.¹²

Ecarre (Orotz), «casa de Ecarre» dugu 1645. urtean, Saraguetan ere «el paraje llamado Ecarri» dugu. Badira Nafarroan antzeko toponimo ugari, esaterako, Uztarrotzen *Ecarrezubia* dugu, Galipentzun ere bada *Ecarra* toponimoa eta Garaioan *Ecarrea*. Saraguetan bertan 1721. urtean *Elcarrea* toponimoa dago. Baliteke toponimo honetan oinarritutako etxe-izena izatea hau, baina etimologia ilunekoa nolana ere.

Malta (Uritz), 1726. urtean *Maltarena* agertzen da idatzirik. Ezkarotzen bada 1781. urtean «La borda de Maltaxko», baina honek *Malda* hitzari egiten dio erreferentzia. Asarta-n Lizarraldean ere «La era de los caballeros de Malta» agertzen da. Baliteke etxe hau *Malta* ordenakoa ere izatea, ondoan dagoen Erdi Aroko dorrearengatik edo. Uritz 1726. urtean Erdi Aroko etxe anitz daude, horrela XIV. mendeko gizon ilustre anitz daude: Rodrigo de Uriz, Martín Martínez de Uriz, Sancho Lópiz de Uriz, Lope Martínez de Uriz, Fray Francés de Uriz, etab.

¹² Datu hauek eta beste batzuk Patxi Salaberriri zor dizkiot, bihoaz hemendik nire eskerrik beroenak. Baita nire lankide den Jaunkar López-Mugartzari. Esker mila.

Ordochena baliteke Ordoitz toponimotik eratortzea, *Ordoitz* Lizarra aldeko herri txikia zen, gaur egun baserri bihurturik bizi den arren.

Pardiola: (1726. Hirib), gaur *Parriola* ahoskatua. Etimologia ilunekoa da oikonimo hau. *Pardixe -ola*-tik eratorria? jakina denez, «*pardixak*» deitzen zitzairen Urraul eta inguru horietako jendeari, baina zaila da bokal arteko txistukari horren galera azaltzea. Bestalde, *Parril*, gaztelaniazko «*barril*» da, Azkueren arabera, (< *parril-ola*?), kasu honetan izengoiti bat izanen litzateke. Azkenik, baliteke *Pardo* izen berezitik eratortzea, pertsona izena zen «*Don Pardo*», 1190ean Nafarroan dokumentatua, eta hortik *Pardoiz*, *Pardez* formak. Dena den, hauetako batek ere ez du asebetetzen. Dakiguna da *Pardiola-rena* agertzen dela Elizondon 1726. urtean. Honenbestez, argi dago hau dela oikonimo bat, baina jatorri ilunekoa. *Pardina borda*-tik etortzea ere baliteke, *pardina* + *ola*?

Porkaxo (Hiriberri). Etxe-izen hau agertzen zaigu 1881 urtetik hasita, *Porcasio* idatzirik. Jatorri ilunekoa da, baliteke atzizki txikigarria izatea bukaeran, edo behar bada, *Lizaso*-n eta *Olaso*-n bezala, *-xo -so*-ren aldaera izatea. Bestalde, *Porkaxok* izengoiti itxura du, egun ere Mezkirizko gizon batek izengoiti hau darama (ik. Mitxelena 1973: 150). Erdal *puerco* diptongorik gabe + euskal *-txo* txikigarria gogoratzen du.

Xuxkal (Lakabe), *Suscalena* agertzen da 1645 eta 1726. urteetan idatzirik. Argi dago antroponimoa dela hau, baina ez dakigu izengoitia den edo zer.

Zertolo, (Orotz), etxe hau zaharrenetarikoa da etxeko zaharrek esaten dutenez, eta dokumentazioan agertzen denez, 1726. urtetik aurrera agertzen baita dokumentaturik *Çertolo* bezala. Jatorri ilunekoa da oikonimo hau, horrelako besterik ez baita inon ageri. *-elo* bigarren zati horrek latinezko *-ellum* atzizkia gogoratzen du, *Zautelu* «*sotillo*» den bezala. Agian *Sartoriu* izen berezitik eratorria edo *Bartolo* antroponimoaren desitxuraketa?

Badira beste batzuk ilunagoak direnak *Acoto* (Orotz), *Azecarena* (Uli) eta *Burruarena* (Uli), bi hauek antroponimoak dira nahiz zaila den zein dagoen azpian esatea. Badirudi kasu batzuetan *Casa* erdal hitza dagoela oinarrian, horrela «*Cassa de Casina*» dugu 1726-an Arrietan eta antzekoa dugu Erroibarko Lintzoainen: *Caserena*, gaur *Kaxenia* ahoskatua. Badirudi oinarria erdal «*Casa*» dela, Orpustanek (2001: 270) horrelako hitz erromantzeak biltzen ditu Iparraldean: *Casemayor*, *Casenave*, *Casenove*. Toponimia nagusian Belaskok (1996: 149) *Cáseda* toponimoaren azalpena emateko «*casa*» hitza ikusten du oinarrian.

5. Ondorioak

Azterketa honen bidez, ikus dezakegu etxe-izen gehienetan *-rena* atzizkia dagoela, antroponimoaz edo lanbidez lagundurik. Badira bestelakoak ere, baina proportzio txikiagoan. Euskararen galbide honetan, aipatu behar da nola euskara hutsetik erdarara pasatu diren izen anitz, horrela *Goyticoa* eta *Beyticoa* edo *Goyticoechea* eta *Beyticoechea* (Urdirutz) ditugu XVII. eta XVIII. mendeetan, eta mende honetan, ordea, *Casa Arriba* eta *Casa Abajo*.

Aipatu behar da badagoela 1645. urtean Nagoren etxe-izen batzuk erdaraz idatziak: *Çapatero*, *Casa pastor*, *Aragónés*, *Carpintero*, *Tecedor*, *Herrero*, *Zirujano*. Hala ere, kontuan izan behar da bi izenak euskaraz eta erdaraz elkartuak ager daitezkeela herri berean. Horrela, badugu *Herrero* eta baita *Arotza* ere. Oikonimoa islatzeko modu hau Notarioaren eraginarengatik izaten zen, izan ere «*Apeos*» liburuak erdaraz izaten ziren;

honenbestez, nahiz herriko jendeak euskaraz erabiltzen zuen, notarioek erdarara itzultzen zuten. Hau gertatu zaigu Erroibarko eta Esteribarko etxe-izen batzuekin ere, eta, antzekoa testigatzen du Orpustanek (2000: 270) iparraldeko etxe izenetan:

(...) les plus nombreux traduisent un nom basque préexistant —ce qui donne la preuve d'une longue tradition bilingue des scribes et des chancelleries officiellement romanes— et peuvent être reproduits par un autre document dans leur forme originelle, comme la maison noble de Suhare 1327 *casenove*, encore *casenabe* dans la Coutume de 1520 mais que la liste de Froidour de 1675 écrit *etcheberry*, tandis qu'à Alçay 1337 *casenave* d'aucet suson est écrit au Censier *echeverrie*.

Ossan, esaterako 1645. urtean «El de la torre» agertzen da, eta 1726.ean ordea, *Dorrocoa*. Honek argi adierazten du notario baten erdarara itzultzeko joera.

Bibliografia

- Apezetxea, P., 1985, «Etxalarko etxe eta baserrien izenak (1623-1983)», *FLV* 45, 183-203.
- Aranzadi Zientzi Elkarteak, 1984-90, *Euskal Herriko atlas etnolinguistikoa*, Donostia, 2 ale.
- Belasco, M., 1996, *Diccionario etimológico de los nombres de los pueblos, villas y ciudades*, Pamiela argitaletxea.
- Bidegain, Ch., 1999, *Izendegia, Diccionario de nombres vascos*, Elkarlanean, Donostia.
- Caro Baroja, J., 1982, *La casa en Navarra*, Caja de Ahorros de Navarra, Iruñea, 4 lib.
- , 2000, *Los vascos*, Itsmo [1973].
- Gorochategui, M. & Salaberri, P., 2000, *Euskal izendegia, Diccionario de nombres de pila*. Euskaltzaindia, Eusko Jaurlaritza.
- Ibarra, O., 2000, *Erroibarko eta Esteribarko hizkera*, Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea.
- Iñigo, A., 2000, «Nombres de oficios en la oiconimia navarra», *FLV* 83, 139-143.
- Irigoién, A., 1994, *Pertsona-izenak euskaraz nola eman (eta exotoponymiaz eraskin bat)*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- López-Mugartza, J. K., 1995, «XVI. mendeko lekuizen izabarrak», *Huarte de San Juan, Lingüística y Literatura* I, Universidad Pública de Navarra, Pamplona. 113-150.
- Madoz, P., 1986, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, 16 lib., Madril 1845-1850.
- Mitxelena, L., 1973, *Apellidos vascos*, Txertoa argit., Donostia.
- Orpustan, J. B., 1990, *Toponymie Basque*, Bordeleko Unibertsitatea.
- , 2000, *Les noms des maisons médiévales en Labourd, Basse-Navarre et Soule*, Editions Izpegi, Baigorri.
- Salaberri, P., 1996, «Nafarroako zenbait izengoitiren inguruan», *Huarte de San Juan, Lingüística y Literatura* I, Universidad Pública de Navarra, Pamplona.
- Urtasun, B., 1977, «Toponimia de Orotz-Betelu», *FLV* 9, 333-346.
- , 1983, *Valle de Arce y Oroz-Betelu*, Navarra. Temas de Cultura Popular, Diputación Foral de Navarra, n° 89, Pamplona.

6. Artzibarko etxe-izenak

Zerrenda honetan eman ditugu laburbildurik data hauetan aurkituriko etxe-izenak. Hurrenkera gurea da, guk ordenatu ditugu kontuan izanik beti 1645. urtean agertzen ziren lehen datuak. Herrien izenak ere dokumentu horietan agertzen ziren bezala jarri ditugu, eta parentesi artean erabiliko den laburdura agertzen da.

Nagore (Ngg)

1645	1726	2001
Abadía	Abadia	Abadia
Arochena	Arochena	—
Echeandia	Chandia	Etxandia
Goycoa	Goicoa	Goikoa
Herrero	Herrero	Herrero
Irigoyen	—	Irigoyen
Arincua, Asincua? ¹³	—	—
Enecorena ¹⁴	—	Enecoiz
Xemeroarena ¹⁵	Jemerorena	—
Tristantena ¹⁶	—	—
Sanchorena	Sanchorena	—
Aragonés	—	—
Bernartena	—	—
Çapatero	Zapatero	—
La de Iribarren	—	—
Carpintero	Carpintero	—
La del Merino ¹⁷	Meriorena	—
Echeberricoa	Echeverricoa	—
De Sancho de Loyola	—	—
Juanes de Lacabe	—	—
Otr pegante a la de Echeandia	—	—
Jus. de Oroz	—	—
De Garaycoa	—	—
De Alcuça	—	—
Tristantena	—	—
De los de Uribarren	—	—
Casa pastor	Bernardo de Jussue, pastor	—
Tecedor	—	—
Joan Miguel de Irigoyen	—	—
—	—	—
—	China (sic) ¹⁸	—
—	Aurchorena (sic)	—
—	Martin de Echeverria	—
—	De Usoz	—
—	Sacatena? Sauatena?	—
—	Cassa de Zirujano	—
—	De dicho Joseph Iñigo	—
—	Pelpuchena (sic)	—

¹³ "Que posee Roncesvalles".

¹⁴ "Que posee Roncesvalles".

¹⁵ "Que posee Roncesvalles".

¹⁶ "Que posee Roncesvalles".

¹⁷ "Que posee los de *Gorriarena* de Lacabe".

¹⁸ "y en ella vive Juan de Ibarrola". Bada «casa *Chinarena*» Urizen 1726. urtean eta urte berean «Casa de China» agertzen da Nagoren "y en ella vive Juan de Ibarrola su dueño".

1645	1726	2001
—	De Itoiz	—
—	Ezpochea	—
—	Erricoechea	—
—	Garchotena	—
—	Jacuerena	—
—	Arroselena (sic)	Arrosel
—	Juan de Unciti	—
—	De Clementena	—
—	Juan de Iribarren	Iribarren
—	Martin de Lizalde	—
—	De Amador de Ezpelegui	—
—	De Juan de Alosena	—
—	Un molino farinero ¹⁹	—
—	Masamartin	—

Ossa (Osa)

1645	1726	2001
Abadia	Abadia	Hutsik.
Garaycoa	Garaicorena	
El de la torre	Dorrocoa	
Martincorena	Paticorena	
Martinotena	—	
Pascoalena	Pasqualena	
—	Arrietarena	
—	Molino farinero	

Çazpe

1645	1726	2001
Abadia	Abadia	Hutsik
Garaycoa	Garaicoa	
Giltorena	Siltorena	
Larrea	Larrearena	
Joanissena	Juanesena	
Mugueta	Mugueta	
—	Juan de And de Eela?	

¹⁹ "que dijeron ser propio de este lugar y en el no hay habitación, pues aunque tienen puesto por molinero a Simon de Elizondo, este se mantiene y duerme en dicho lugar en casa de los vecinos y a costa de ellos. Con lo cual se acabó de hacer el apeo de este lugar".

Artozqui (Artoz)

1645	1726	2001
Del Arcidiano	de la Vicaria	—
La de Iribarren	—	—
La de Inda	—	—
La de Cubiatea	de Zubiatega	—
La de Juanes Cleoas, Sastre	—	—
La de Janariz	De Janariz	—
La de Hualde	Ugalderena	—
La de Juricorena	Juricorena	Jurico
La de Elizari	Elizari	—
La de Luyssina	—	—
La de Joanicorena	Juanicorena	—
La de Echeberri	Casa de Echeverria	—
La de Garcarena	—	—
La de Ybarrena	—	—
La del Arcidiano	Palacio del Arcidiano	—
De Echeberria, molinero	Molino farinero	—
Lujarena	Lujea	—
Caseros		
Sastrequena	Sastrearena	—
De Martín de Inda	Cassa de Inda	—
De Julián de Lecumberri	—	—
Casa de Iribarren	—	—
De Echeberri	—	—
De Elizari	otra casa de Elizari	—
De Iribarren	—	—
—	que dijeron ser de la iglesia	—
—	Echebelcha	—
—	Juanarena	—
—	Casa pegante a la de Elizari	—
—	De Juan de Izco	—
—	De Juan de Orradre	—
—	De Juana de Orradre	—
—	La cassa del errero	—
—	Del dicho Juan de Izco	—
—	Principal de dicho Juan de Izco	—
—	De Gorraizena	—
—	De Miguel Gorria	—
—	De dicho Miguel Gorria	—
—	De Martín de Zalba	—
—	De Gorriarena	—
—	De Pedro Lacabe	—
—	Juan de Ardanaz	—
—	—	Indiano

Lusarreta (Lusar)

1645	1726	2001
Abadia	Casa abazial	—
Garaicoa	Garaicoa	Garaiko
Luxearena	Luzea	—
Gardurena	Cassa Garde	Gardorena
Mutilarena	—	—
—	Loperena	—

Ymizcoz (Imiz)

1645	1726	2001
Abbadia	Casa Abazial	Abadia
El Palacio ²⁰	El Palacio	—
Jaristeguia	Aseteguicoa	Axetegi
Casero (Remón de Mediano)	—	Casa Casero
Sanchotena	Sanchutena	—
—	Jaimerena	—
—	De Martin de Inda	—
—	Iriarte	Iriarte

Arrieta (Arrie)

1645	1726	2001
Abadia	Casa abazial	Casa Cura
Palacio	—	—
Casa Vizcaya	De Vizcay	Bizkai
Aztasun	—	—
Martinena	Martirena	Marterena
—	Charlesena	Charles
—	De Martin de la Calle	—
—	Casina	—
—	Indarena	Inda
—	Apezarena	—
—	Gardorena	Gardorena
—	Gauregui	—
—	Echeuerria	—
—	J. de Ibarrola	—
—	Atarena	—
—	—	Puxan/ Zebilla
—	—	Txokolatero/ zurdo

²⁰ "Que vive Martin de Iriarte".

Villanueva (Hirib)

1645	1726	2001
Garaycoa	Garaicoa	Garaiko
Arochena	Arochena	Arotxena
Machinena	Machinena	Matxi
Landibar	—	—
Arguinarenecoa	Arguinarena	Arginerena
Sastrearena	—	Sastrearena
—	P.Martin de la Calle	—
—	Pardiola	Parriola
—	—	Tejedor
—	—	Porkaxo

Saragueta

1645	1726	2001
Abadia	—	Abadia
Lanzena	—	—
Apeztegui	Apezteguia	—
Mendigacha ²¹	—	—
De Iribarren	Iribarrena	—
—	Juan de Villanueva	—
—	Larrenecoa	—
—	Echeberria	Etxeberri
—	Molino farinero	Molinero
—	—	Lujea
—	—	Americano
—	—	Ayanz
—	Mendistegua ²²	Mendeztegi

Gurpegui (Gur)

1645	1726	2001
Pedrorena	Pedroarena	Hutsik
Palacio	Palacio	
—	Pedro de Noguera, casero	

Asnoz

1645	1726 ²³	2001
Joan de Iribarren	Martin de Iribarren	Hutsik
—	De Martin de Iribarren	

²¹ "Item mas otra cassa vecinal llamada la de Mendigacha, cuyo dueño es Bernart de Lecumberri y es de Joanes de Saragueta".

²² "Y en ella vive Fermin de Usoz su dueño".

²³ "Lugar de Asnoz a dos de Noviembre de 1726, hay 1 vezino y 2 caseros y el uno pobre de solemnidad".

Ussoz

1645	1726	2001 ²⁴
Jurado	—	Hutsik
Fernandorena	Fernandorena	
Pedroarena	Pedroarena	
Abadia	Abazial	
—	Lazarorena	
—	Molino farinero	

Muniayn

1645	1726	2001
Ana de Murillo	—	
Jaime de Landizabar	—	

Uli

1645	1726 ²⁵	2001
Burruarena	—	
Azecarena	—	

Arizcuren (Ariz)

1645	1726	2001
Pilar de Arizcuren	—	Hutsik
—	Echandia	
—	Pedroarena	
—	Simonena	
—	Andrés de Mugueta	
—	Abadia	
—	Primizia	

Equiza

1645	1726	2001
Garaycoa	Garaicoa	Baserri bat
Domingorena	Domenchorena	
Berecoa	Berecoa	
Berecoa ²⁶	—	

²⁴ Gaur etxe bat dago.

²⁵ "Hay un vecino y dos caseros", dio dokumentuak baina ez da izenik agertzen.

²⁶ "Ay otra casa sin vecindad de los dichos de Berecoa, en que vive por casero pedro Minturii pastor".

Azparren (Azpar)

1645	1726	2001
Palacio	—	Palacio
De Sancho Lasa	—	—
Echeberria	—	—
Remonena	Remonena	Remonekua
Martin de Iriarte	—	—
Ramón de Iriarte	Pedro de Iriarte	—
Joanes de Imízcoz	—	—
Abadia	Abadia	Del Cura
—	Casa Pelaire	—
—	Del Concejo	—
—	Casero Jaime de Irigoien	—
—	Pedro de Contable	—
—	Carlosena	—
—	De Irigoien	Irigoien
—	Pascalena	Pascalena
—	Molino farinero	—
—	—	Roja
—	—	Antonio
—	—	Timittitti
—	—	De Iturri
—	—	Ponzio
—	—	De Adrián (Gotzon)
—	—	Patit

Oroz Betelu²⁷ (Orotz)

1645	1726 ²⁸	2001
Abadia	Abadia	—
Herrero	Herreria	—
Arozteguia	—	Arostegui, Arosteguicoa
Irigoyen	de Irigoyen	—
Machintorena	Machito	—
	Machito, Manchitorena	
Bastero	Bastero	—
Ansoco	Ansoco	—
Iribarren	—	—

²⁷ Hauetaz gain, beste hauek atera ditugu urte ezberdinetan, denak Urtasunen (1971) lanetik hartu ditugu, baina nola ez datozen bat emandako urteekin, aparte emango ditugu. Hona hemen: *Jaso* (1668), *Zuria* (1669), *Andresena* (1673), *Tabernacoa* (1675), *Gortaricoa* (1676), *Anbrosena* (1676), *Burugorri* (1676), *Juanena* (en la ferrería) (1802), *Oricañena* (1807), *Anchicorena* (1779) *Anchico* (1779), *Asarre* (1779), *Anso-corena* (1600) *Anchoco* (1826), *Papachena* (1747), *Aizaria* (1606), *Hualdecoa* (1600), *Juancorena* (1600), *Oraicoa* (1785), *Beltrarenacoa* (1773), *Aunchain* (1779), *Echabarren* (1826), *Lacabe* (1826), *Arozarena* (1779).

²⁸ "En 1726 hay 32 vecinos, 20 caseros incluso los caseros de palacio y la abadía".

1645	1726	2001
Gortari	Gortari	—
Yriarte	De Iriarte	—
Elicari	Elicari	Elizari
Gorrayz	—	—
De Yturri	Iturri	Iturri
Joancorena	—	—
Urniza	Urnizarena	Urniza
Lusarreguia	—	—
Amorossena	—	—
De Ecarre	De Ecarre	—
Larrañeta	Larraintecoa	—
Joanitorrena	—	—
Hualdecoa	—	—
Joan dorazena	Juan de Oroz	—
Martin de Arrieta	—	—
Juangorritz	—	—
Machilucearena	—	—
Martin Ayncille	—	—
Jabatena	Jabatena	Javat, Jabatena
Cubiatea	Zubiatea	Zubiate
Taberna	Taverna	—
Sastrearena	Sastrearena	Sastrerena
De Lope de Aranaz	—	—
Casa de la Capellanía	Capellanía	—
Xabatena	Jabatena	—
Cidarrarena	—	—
Esteban de Garro	—	—
Arozteguicoa	—	—
Julian de Orbayceta	—	—
Po. de Urricelqui	—	—
Jus. de Ardaiz	—	—
Llallecarrarena	—	—
Maria Yturri	—	—
Arguirena	—	—
Apezarrarena	—	—
Joanes Curia	—	—
—	Osmochena ²⁹	—
—	De Equiza	Equizarena
—	Juan de Izco	—
—	Gorrierena	—
—	Palacio de Yusso	Jauregui
—	Ordochena	—
—	Martin Pascal	—
—	Arregui ³⁰	—

²⁹ 1826. urtean ere *Osmochena* testigatzen da.

³⁰ 1803. urtean *Arreguicoa* dokumentatzen da. (ik. Urtaşun 1977)

1645	1726	2001
Danborinena (1699)	Damborin	—
—	Chirueta	Txirula, Chirula
—	Vecinorena	—
—	Soldadirena	—
—	Beltran de Saragueta	—
—	De Rafael Murillo	—
—	Cocochena	—
—	De Simón de Garralda	—
—	Domingo Domench, molinero	—
—	Zuriarena	—
—	Beltranena	—
—	De Juan de Villanueva	—
—	Zuriarena	—
—	De Juan de Villanueva	—
—	Recalde	—
—	Chuplit	—
—	Zertolo	Zertolo
—	Carlos Doray	—
—	Barberena	Barberenecoa
—	Jabatena	—
—	De Rota	—
—	Burugorri	—
—	Molino farinero	—
—	—	Tentemonico
—	—	Putzan
—	—	Filipitxo
—	—	Sastrechiquito
—	—	Faleco
—	—	Arriola
—	—	Guixon, Guisonena
—	—	Indarrandi
—	—	Acoto
—	—	Miguelandi
—	—	Iringua
—	—	Ernetá
—	—	Ezquerria
—	—	Arcelus
—	—	Astibia
—	—	Dendari
—	—	Zabaleta
—	—	Maia
—	—	Txipas
—	—	Macurra
—	—	Perrin
—	—	Arrotza
—	—	Obispo
—	—	Garmendia

Gorraziz (Gor)

1645	1726	2001
Garaycoa	Garaicorena	—
Pellaycena	—	—
Michelena	Menchorena	—
Berocoa	Veiticoechea	—
—	—	Cervantes
—	—	Amaia
—	—	Cesáreo
—	Pellorena	Casa Pello

Lacabe

1645	1726	2001
Gorriarena	Gorriarena	Gorria
Suscalena	Suscalena	Xuskal
Miguelena	—	—
Ederrarena	Ederrarena	Ederrena
Cenborayqua	Zenborainena	—
—	Zozaia	—

Palacio de Arce

1645	1726	2001
Palacio de Arce	Ez da daturik agertzen	
Lancaroz de Sarasibar		
Benta nueva		

Çandueta

1645	1726	2001
C. de Martín de Çandueta	—	—
Casa de Tomassena	—	—

Espoz

1645	1726	2001
Echeandia	Echandia	—
Joangorriarena	Juan Gorriarena	—
—	—	León
—	—	Iturri
—	—	Juantxo

Urdiruz

1645	1726	2001
Goyticoa	Goiticoechea	Casa arriba
Beyticoa	Veiticoechea	Casa abajo
De Iribarren	—	—
—	Martín de Iturri (Casero)	—
—	Juan de Arrechea	—
—	—	Abadia

Uriz (Uritz)

1645	1726	2001
Abadia	Abadia	—
Ezpeleguia	—	—
Garaycoa	—	—
Beltranena	—	—
Xurico	Juricorena	Juriko
Martín de Sagasti	—	—
La de Urdaci	—	—
Pedrorena	Pedrorena	Pedronekua
Martirena	Martirena	—
De Agustin	Agustina	—
De Iribarren	Iribarrena	—
Barberena	Barberena	—
De urniza	Urnizarena	—
Joana Perez de Uriz	—	—
Joanaperez	—	—
Beltranena	—	—
Remon de Suecun	—	—
Del Merino	Meriorena	—
Pedrorena	Pedronena	—
Miguel de Garayoa	—	—
Martirena	—	—
—	Esn-no	—
—	Lonsorena	—
—	Dorrocoa	—
—	Maltarena	Malta
—	De Capellania	—
Yrisibar	—	—
—	Chinarena	—
—	Molino farinero	—
—	—	Zokokua
—	Iturri	—
—	—	Valerio
—	—	Martin Joakin
—	—	Fermin
—	—	Eusebio
—	—	Lujea

1645	1726	2001
—	—	Jose Angel
—	—	Turrillas
—	—	Urdazi
—	—	La venta
—	—	El médico
—	—	El maestro
—	—	La abadía
—	—	Txarrekoa
—	—	Molinero

Galduroz (Gald)

1645	1726	2001
Abadia	Abadia	Hutsik
Iribarren	Iribarrena	
Ardaychena	—	
Irigoyen	—	
Simonena	Simonena	
Meozena	Meozenecoa	
Dorrecoa	Dorrecoa	
Joandorrena	—	
Soldadorena	Soldarena	
—	Domingorena	
—	Urdiruzena	

Oloriz³¹

³¹ 1726. urtean, ez 1645.ean, agertzen da herri hau eta horrelaxe dakar txostenean: "Llego a un caserío que se hallaba cerrado y habiendo preguntado a dicho alcalde como se llamaba y de quien era y si en el habia habitación, habiendole amonestado diga la verdad dijo y declaro que Dicha casa era de Martin de Oloriz vecino del lugar de Zazpe que en ella no habita nadie, y que se halla en el termino llamado Oloriz donde supone hubo lugar que dicho termino gozan diferentes vecinos deste valle y fuera de el".